

32. Ειρήνη και Πλούτος, έργο του Κηφισόδοτου, περί το 375-370 π.Χ. Ρωμαϊκό αντίγραφο.
33. Νηρηΐς, από το Μνημείο των Νηρηΐδων στην Ξάνθη της Λυκίας, περί το 400 π.Χ.
34. Κνιδία Αφροδίτη, έργο του Πραξιτέλη, περί το 350-330 π.Χ. Ρωμαϊκό αντίγραφο.

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΛΑΣΤΙΚΗ (5)

Τύποι και εξέλιξη

Από τις τάσεις του «πλούσιου ρυθμού» περνάμε, με καλλιτεχνική συνέπεια, στην πλαστική του 4ου αι. π.Χ. Από τα μέσα του 4ου αι. π.Χ., η γλυπτική χαρακτηρίζεται όχι για ο ιδεαλισμός αλλά η γλυκύτητα και η χάρη. Τη θέση του απρόσωπου κλασικού ιδεώδους παίρνει το ενδιαφέρον για τον άνθρωπο. Οι εκφράσεις των προσώπων δίνουν την αίσθηση οικειότητας, συχνά με συγκινησιακή χροιά (εικ. 32). Οι στάσεις γίνονται περισσότερο ελικοειδείς ενώ η ενδυμασία αποδίδεται με μεγαλύτερη δεξιοτεχνία και εφευρετικότητα (εικ. 33). Το ενδιαφέρον εντοπίζεται κατά βάση στα περιόπια αγάλματα και ριζική τομή παρατηρείται σε σχέση με τις παλαιότερες συνθέσεις που παρουσιάζουν τις μορφές από μία και μόνο οπτική γωνία, αναγκάζοντας το θεατή να κινείται γύρω από το έργο, είτε γιατί το σώμα κάμπτεται είτε γιατί το βλέμμα και οι χειρονομίες ακολουθούν διαφορετικές κατευθύνσεις, είτε ακόμα, γιατί η στάση είναι τέτοια που από καμία οπτική γωνία δεν αποκαλύπτονται όλα τα σημαντικά χαρακτηριστικά του έργου.

Όλα τα προβλήματα σχετικά με την ανατομία του γυμνού σώματος φαίνονται να έχουν λυθεί. Οι γλύπτες στρέφουν την προσοχή τους στην ποιότητα και την υφή της σάρκας και των μυών. Η τάση αυτή θα οδηγήσει, για πρώτη φορά, στη συνειδητή προσπάθεια να αποδοθούν οι αισθησιακές ιδιότητες του γυναικείου σώματος (εικ. 34).

Οι μεγαλύτεροι γλύπτες της εποχής είναι οι Τιμόθεος, Βρύαξις, Λεωχάρης και κυρίως ο **Σκόπας**, ο **Πραξιτέλης** και ο **Λύσιππος**. Στα έργα του **Σκόπα** (εικ. 35, 36, 37) παρατηρείται ύψος νευρώδης, ζωνηρή έκφραση και στροβιλιζόμενες συνθέσεις, που προαναγγέλλουν την ελληνιστική πλαστική. Η ένταση στην έκφραση αποδίδεται με το να λαδώνονται τα μάτια βαθιά μέσα στις κόγχες τους, τεχνική που προσδίδει στις μορφές σοβαρότητα και περιουλογή.

Ολόκληρα διαφορετικός είναι ο σύγχρονός του γλύπτης **Πραξιτέλης**, στα έργα του οποίου την κλασική στάση του πολυκλείτειου σώματος αντικαθίστα κυρίως η πολύ πιο λυγισμένη στάση των εύπλαστων νεανικών σωμάτων που γέρνουν και στρέφουν με χάρη (εικ. 38, 39). Το μαλακό πλάσιμο της σάρκας και η απαλή επιδερμίδα δεν καταστρέφονται από σκληρές ή βίαιες κινήσεις και τάσεις των μυών. Ο Πραξιτέλης οδήγησε την τέχνη σε τολμηρή αποκάλυψη του σώματος που κορυφώθηκε με το γλυπτό του, την περίφημη Κνιδία Αφροδίτη, σε πλήρη γύμνωση (εικ. 34).

Η πιο σημαντική όμως φυσιογνωμία του 4ου αιώνα π.Χ. είναι ο **Λύσιππος**, πρόδρομος των τάσεων που θα επικρατήσουν στην ελληνιστική πλαστική.

Η πρωτοτυπία του Λύσιππου έγκειται στην εφαρμογή νέου συστήματος αναλογιών. Κατασκεύασε την κεφαλή ελαφρώς μικρότερη και το σώμα λεπτότερο και πιο στεγνό, αυξάνοντας έτσι την εντύπωση ύψους. Άλλαξε επίσης και την κίνηση, σπάζοντας τους άξονες: κορμός, κεφαλή και άκρα στρέφονται προς διαφορετικές κατευθύνσεις, έτσι ώστε να δίνεται η εντύπωση κίνησης που μπορεί, ανά πάσα στιγμή, να μεταβληθεί. Το ομαστικό όμως στοιχείο που προκαλεί τη ριζική μεταμόρφωση και αποτελεί τη γόνιμη καινοτομία, η οποία θα κληροδοτηθεί στην ελληνιστική πλαστική, όπως μπορεί να διαπιστωθεί από το πιο χαρακτηριστικό του έργο, τον Απολλύμενο (εικ. 40), είναι η διαφορετική δομή και στάση του σώματος και η ανάπτυξη του μέσου στο χώρο. Η στήριξη εξακολουθεί να γίνεται στο «στάσιμο» σκέλος, αλλά συντελείται μετάβαση του βάρους και στο δεύτερο, δίνοντας στο σώμα νέα ευλυγισία και ελαστικότητα. Σ' αυτήν έρχεται να προστεθεί η κίνηση των χεριών προς τα εμπρός, έτσι ώστε να διασταυρώνουν και να τέμνουν τον όγκο του στήθους. Με αυτήν ακριβώς τη χειρονομία η πλαστική κατακτά, για πρώτη φορά, με απορροιστικό τρόπο, την τρίτη διάσταση μέσα στο χώρο.

35, 36. Κεφαλές από το ναό της Αλέας Αθηνάς στην Τεγέα, πιθανώς του Σκόπα, περί το 370-350 π.Χ.

37. Πόθος, περί το 350 π.Χ. Ρωμαϊκό αντίγραφο.

38. Απόλλων σαυροκτόνος, έργο του Πραξιτέλης, περί το 350-300 π.Χ.

39. Ερμής του Προξίτηλη, περί το 350-330 π.Χ. Ολυμπία.

40. Ηρακλής επιτραπέζιος, έργο του Λυσίππου, περί το 325-300 π.Χ. Ρωμαϊκό αντίγραφο.

Κείμενα: Δ. Ασημακοπούλου
Αρχαιολόγος

Επιμέλεια: Δ. Αμυρίδης